

AVRO-ATLANTİK KONTAKT HÜKÜMLÜK KONTAKSİNDƏ
ALMANİYA-AB LAQİRLƏRİ (1991-2005)

Cavid Məmmədli

0000-0002-9710-2569, Bakı Dövlət Universitetinin
Avropa və Amerika ölkələrinin yeni və müasir tarixi kafedrasının
“Beynəlxalq münasibətlər tarixi” ixtisası üzrə doktorantı
Elmi rəhbər: t.e.d. dosent Rövşən Həsənov
E-mail: mmmmdlicavid1@gmail.com

GERMANY-US RELATIONS IN THE EURO-ATLANTIC SECURITY CONTEXT (1991-2005)

Javid Məmmədli

Summary

The methodological basis of the research is historical and empirical analysis, as well as the analysis of relations and events between the two countries during this period. H. Kohl's Germany of the 90s of the 20th century demonstrated full solidarity in transatlantic relations during the Gulf War under the leadership of the United States and the crises of Bosnia and Herzegovina and Kosovo in the Balkans, but the first acute crisis in the relations between the two states occurred in 2002, during George Jr. Bush administration. The political leadership of Germany, headed by Chancellor G. Schröder, along with France and Russia, condemned the US intervention in Iraq in 2003. The Iraq crisis has complicated relations between Washington and Berlin. With its modern population, low unemployment rate and developed industry, Germany is considered the driving force of the continent, and is in the first place among the countries that the United States has put on the target board in the transatlantic relations.

Keywords: Germany, USA, Euro-Atlantic, Iraq, Kosovo, H. Kohl, G. Schroeder

AVRO-ATLANTİK KONTAKT HÜKÜMLÜK KONTAKSİNDƏ
ALMANİYA-AB LAQİRLƏRİ (1991-2005)

Cavid Məmmədli

Xülasə

Tdqiqatın metodoloji əsasını tarixi və empirik təhlillər, həmçinin bu dövrdə iki ölkə arasında münasibətlərin, hadisələrin təhlili təşkil edir. XX əsrin 90-cı illərində H.Kolun Almaniya AB -in rəhbərliyi altında Körfez müharibəsi və Balkanlarda baş verən Bosniya və Herseqovina, Kosovo böhranları zamanı transatlantik laqərlərdə tam həmrəylik nümayiş etdirdi, iki dövlət arasında münasibətlərdə ilk kəskin böhran 2002-ci ildə, kiçik Corc Buşun administrasiyası zamanı baş verdi. İraq böhranı Vaşinqton və Berlin arasında münasibətləri çətinləşdirdi. Müasir halda, əlaqəsizlik siyasəti və inkişaf etməsi ilə qitənin mühərrik gücü sayılan Almaniya AB -in transatlantik münasibətlərində hədəfləyən qoydu ölkələr arasında birinci yerdədir.

Açar sözlər: Almaniya, AB, Avro-Atlantika, İraq, Kosovo, H.Kol, G. Schröder

(1991-2005)

Giriş. 1991-ci ildə Sovet tifaqının və sosialist blokunun çökməsi ilə Avropada yeni təhlükəsizlik qaydaları yaranmağa başladı. Almaniyaya AB-nin rəhbərliyi altında NATO vasitəsilə Avropa təhlükəsizliyinin yenidən yaradılmasında önəmli rol oynadı. Bu prosesdə AB və Almaniyaya münasib təhlükəsizlikçi rol oynadı. Hər iki ölkə öz maraqlarını təhlil edərək, bu maraqlara uyğun addımlar atarkən, digər tərəfdən bərabərlikçi və realist mövqeyə nümayiş etdirirdilər. Bu məqamda dövrün baş naziri Helmut Kohlunun xəttili diqqətçəkdi. Soyuq Müharibə başlandıqdan sonra AFR-də H.Kol, AB-də Corc Buş və B.Klinton administrasiyaları Avropanın yeni təhlükəsizlik arxitekturasının formalaşmasını Avropanın təhlükəsizlik arxitekturasını qoruyub saxlamadan təsəvvür edə bilməzdilər. 1998-dən başlayaraq isə Almaniyaya-AB əlaqələrində soyuqlaşma başladı.

Səbəblər: Sovet tifaqının dağılmasından sonra qərbi Avropa ölkələrinin NATO-ya daxil olması və Balkan müharibələri kimi məsələlər, Almaniyaya-AB münasibətindəki harmoniya və məqamda lıq Bill Klinton dövründə yaranan bəzi münaqişələr istisna olmaqla, 2003-cü ilin müharibəsinə qədər ümumiyyətlə heç bir problem olmadan davam etdi. 1990-cı illərdə Almaniyaya ilə AB arasında münasibətərin gedi atını axtarı və mövqelərdə proses adlandırmaq olar [4, s. 125]. XX əsrin 90-cı illərində Almaniyaya H.Kolun başçılıq altında Avro-Atlantika təhlükəsizlik kontekstində AB-ə əlaqələr böyük önəm verirdi. Almaniyaya Yuqoslaviya böhranları zamanı AB-ə transatlantik həmrəylik nümayiş etdirərək Bosniya və Herseqovina və Kosovoda hərbət məliyyatlarda iştirak etdi. NATO-nun Almaniyanın təhlükəsizlik siyasətindəki rolunu qiymətləndirmək üçün alman silahlı qüvvələrinin NATO-nun himayəsi altında məliyyatlarda iştirakını qeyd etməklə lazımdır. Bosniya və Herseqovinadakı müharibə və Kosovodakı münaqişə 1990-cı illərdə Alyansın siyasətində Almaniyanın təhlükəsizlik siyasətində təsir edən səbəblər kimi çevrildi. 1990-cı illərin əvvəlində Almaniyanın təhlükəsizlik siyasətində dəyişmələr baş verdi. 1994-cü il qərarı ilə nəticələnən bir sıra sarsıntılar baş verdi. Amma Kərfəz Müharibəsi Almaniyanın təhlükəsizliyində birbaşa təsir göstərməyib, Bosniya Müharibəsi isə ona birbaşa təsir etdi. Əvvəllə, Avropada sabitliyi pozdu, sonra isə bu, səbəblər AFR-nin xarici siyasətində saxlanmasına yönəldilib. Müharibənin başlanması Almaniya hökumətində aydın oldu ki, münaqişənin həlli üçün tək diplomatiya kifayət etməyəcək. Məliyyatlarda iştirak AFR üçün birincisi, beynəlxalq siyasətdə siyasətçi kəsinin artması, ikincisi, müttəfiqlərin, ilk növbədə AB-nin gözlənilməli dəstəyi demək idi. 1993-cü ildə Almaniya Hərbi Hava Qüvvələri AB-nin rəhbərliyi ilə NATO çətiri altında BMT Təhlükəsizlik Şurasının 816 sayılı qərarına uyğun olaraq Bosniya və Herseqovina üzərində hava məkanını bağlamaq üçün “Uçuş Qadağı «Deny Flight»” məliyyatına başladı.

1990-cı ildə Almaniyanın yenidən birləşməsi və Soyuq Müharibənin bitməsi ilə Almaniyanın təhlükəsizliyi ilə bağlı müzakirələr səsli-nəqliyə başladı. Xarici təhdidlərin xarakteri dəyişikliklərə cavab vermək qabiliyyəti dəyişirdi. “2+4” müqaviləsi Almaniya xarici və daxili məsələlərdə müstəqillik qaytardı, keçmiş qalib dövlətlərin bütün məhdudiyətləri faktiki olaraq aradan qaldırdı. Bu arada, Almaniya Amerika silahlı qüvvələrinin mövcudluğu ölkənin birləşməsi ilə sona qaldı. 1994-cü ildə Sovet (1992-ci ildən - Rusiya) qoşunlarının keçmiş AFR rəzisində çıxarılması başlandıqdan sonra AB ordusu kontingenti Almaniya böyük xarici qoşun qruplaşdırılmasına çevrildi. Amerika hərbət mövcudluğunun davam etməsinə baxmayaraq, 1990-cı ildən sonra Almaniyanın qoşunları və müttəfiqlərinin AFR-nin artan gücü ilə bağlı qorxuları yenidən gücləndi. Müttəxəssislər Almaniyanı Varşava Müqaviləsi, QY (Qarışıqlıqtəsi Yardım Şurası) və SSR-nin dağılmasından sonra formalaşan azad geosiyasi məkan səbəblər kimi baxırdılar. Qərbi və qərbi Avropa rəzi sözlərinə əsasən alman hegemonluğunu məhkum görünürdü [10, s. 154]. Almaniyaya Avroatlantik həmrəylik prinsiplərini və öz iqtisadi potensialına

arxalanaraq NATO və AB ilə sıx məkda lıq raitind xarici siyas t f aliyy tını geni l ndirm y ba ladı. Berlin 2001-ci il 11 sentyabr hadis l rind n sonra AB -in beyn l xalq terrorizm qar ı elan etdiyi müharib ni tam d st kl di [10, s. 170-172]. Blok mütt fiql rinin h mr yliyi Almaniyanın müdafi naziri Piter trukun Hinduqu da ları da daxil olmaqla AFR-nin t hlük sizliyinin t min edilm si z rur ti il ba lı b yanatı il gücl ndirildi.

kit r fli münasib tl rd iqtisadi maraqlar h r zaman ön m k sb ets d , Almaniya iqtisadiyyatının sür tli inki afı v müxt lif ölk l rl qurdu u ticar t laq l ri kinci Dünya Müharib sind n sonrakı dövr l müqayis d AB -dan asılı l ı xeyli azaldı. Birl nd n sonra Almaniyanın beyn l xalq sistem d i tirakı artdı, özün inamı artdı v öz maraqlarını üstün tutdu. Dig r t r fd n, Almaniya da münasib l rin h llind liderlik rolunu öz üz rin götürm y ba ladı. Bu m qş dl NATO-nun 1997-ci ilin iyununda Madridd keçiril n sammitind Pol a, Çexiya v Macarıstana imali Atlantika Müqavil si T kilatına daxil olmaq üçün danı ıqlara ba lamaq t klifi gönd rildi. Bu ölk l r 1999-cu ilin martında r smi olaraq NATO üzvü oldular. Ümumiyy tl , imali Atlantika Alyansının t hlük sizliyin geni l ndirilm si v möhk ml ndirilm sin yön lmi ikili strategiyası sas n AFR hökum tinin f al s yl ri v AB -in siyas tin onun prinsiplial d st yi say sind h yata keçirildi [8, s 90].

XXI srd Almaniya-AB münasib tl rin n z r saldıqda iki ölk arasında yeni probleml rin yarandı mı v yeni dövr l rin ba ladı mı görürük. ki ölk arasındakı probleml r ilk d f n z r saldıqda müxt lif sah l rd probleml r ön çıxır. Almaniya Xarici l r Nazirliyinin Alman-Amerika laq l ri üzr koordinatoru Karsten D. Voigt 2000-ci ilin mayında iki ölk arasındakı probleml ri bel ifad edirdi: “AB Avropanın Müdafi v T hlük sizlik Kimliyin übh il yana ır”. 11 sentyabr hücumları, ondan sonra f qanıstan v raq müharib l ri AB -in dem k olar ki, bütün mütt fiql ri il münasib tl rin f rqlı miqyasda t sir göst rmi dir. Almaniya da bu prosesd n k narda qalmadı. Dünya ictimai r yinin n z rind 11 sentyabr terror aktları “m lubedilm z Amerika” ya olan inamı böyük ölçüd sarsıtdı. Xüsusil NATO-nun Praqa sammitind (21-22 noyabr 2002-ci il) raqa h rbi müdaxil m sl sinin müzakir si zamanı Almaniya Fransa il birlikd AB -in bu ist yinin leyhin çıxı etdi. Gerhard röder, Jak irak v Vladimir Putinin qısa müdd t rzind raq problemi il ba lı intensiv üçt r fli m sl h tl m l ri Almaniyanın xarici siyas tind k skin “Avropa dönü ü” v NATO daxilind mütt fiq demar ının illüziya hissini yaratdı. Lakin alman c bh si qısamüdd tli oldu v h m NATO, h m d Amerika-Almaniya münasib tl ri üçün ciddi n tic l r verm di [7, s. 123–124]. Va inqtonun s rt reaksiyası il üzl n röder hökum ti tez bir zamanda n n vi mütt fiq ritorikasına qayıtma ı seçdi. 2003-cü il sentyabrın 28-d Nyu-Yorkda 16 aylıq fasil d n sonra G. röder Corc Bu la görü dü v bu görü d iki dövl tin liderl rinin “barı ı ı” ba tutdu. Buna baxmayaraq, hadis l rin sonrakı inki afının bütün xarakteri onu göst rirdi ki, Almaniya-Amerika münasib tl rind ki probleml r yalnız taktiki fikir ayrılıqları v AFR-d seçki kampaniyasının ritorikası il m hdudla mır. Kondoliza Raysın 2005-ci il fevralın vv lind Almaniya s f rind n sonra iki ölk arasında münasib tl r “diplomatik parıltı” g tirildiyy t ssüratı yaranırdı.

N tic :AB Almaniyanın xarici siyas tinin ikinci prioritetidir. AB -la sıx dostluq münasib tl ri ümumi d y rl r v ümumi maraqlara saslanır. AB -la münasib tl r h m ikit r fli, h m d çoxt r fli kontekstl r malikdir. Lakin Avropaya integrasiyanın t r qqisi v soyuq müharib nin ba a çatması il Almaniya üçün AB münasib tl rinin h miyy ti n z r çarpacaq d r c d azaldı. Bu, ilk növb d , h rbi blokun qar ıdurmasından ir li g l n t hlük l rin aradan qaldırılması il laq dar Va inqtonun AFR-nin t hlük sizliyinin t minatçısı kimi rolunun a a ı salınması il izah olunur. Xüsusil birl m d n sonra soyuq müharib nin ba a çatması il AB -Almaniya münasib tl ri transatlantik laq l r ç rçiv sind yeni bir ölçü aldı. ki ölk arasında müxt lif sah l rd bir sıra konfliktl r yaranma a ba ladı v eyni zamanda, iki ölk v h tta Avropa tifaqı da daxil olmaqla b rab rlikd t r fda lıq adlandırılan “yeni atlantizm” anlayı ı ortaya çıxdı

stifad olunmu m nb v d biyyat

1. XX . . . XXI : . . . . . ,2004. 1990-
2. [. . .] // . . . : - - . URL: <https://. . /ru/germany.html> (: 01.03.2021). 2.
3. XXI . . . : ,2009. 792 . // . 1999. 4. URL: [http://www.evolutio.info/content /view/323/50/](http://www.evolutio.info/content/view/323/50/) (: 30.11.2015).